

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ІЗ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У РАДЯНСЬКОМУ СОЮЗІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Розвиток міжнародного співробітництва України в галузі надання освітніх послуг іноземним громадянам передбачає як всебічний аналіз навчання іноземних студентів у різних країнах світу в історичній ретроспективі, так і розробку концептуальних основ зміни системи підготовки іноземних спеціалістів для зарубіжних країн в Україні у нових політичних, економічних і соціальних умовах.

Накопичений досвід навчання іноземних студентів у радянських вищих навчальних закладах важливий для наукового обґрунтування головних напрямів реформи вищої школи, а саме: автономії навчальних закладів та академічних свобод; різноманіття професійних програм, впровадження багаторівневої структури освіти; розширення фундаментальної гуманітарної та природничої складових освіти як основи цілісного і системного сприйняття світу; забезпечення якості і наступності освіти введенням міжнародних освітніх стандартів.

Розвиток готовності іноземних студентів інженерних спеціальностей до вивчення технічних дисциплін на довузівському етапі забезпечується через реалізацію певних дидактичних умов:

- відбір змісту природничо-наукової підготовки іноземних студентів інженерних спеціальностей на довузівському етапі, розвиваючи їх готовність до вивчення технічних дисциплін на наступних етапах навчання;
- створення комплексу пропедевтики – адаптаційних посібників з використанням професійно значущих засобів, програмно-методичного та дидактичного матеріалів, що забезпечують активізацію процесу навчання.

Інформаційно-освітнє професійно орієнтоване середовище навчання іноземних студентів інженерних спеціальностей забезпечує розвиток їх готовності до подальшого навчання в українських вищих навчальних закладах, якщо при його організації реалізовані такі умови:

- відповідність інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ;
- забезпечення професійної спрямованості підготовки іноземних студентів;
- врахування специфіки розвитку готовності до вивчення технічних дисциплін;
- спрямованість на вирішення комунікативних завдань;
- створення умов активізації навчально-пізнавальної діяльності в умовах функціонування даного середовища [1].

Значна кількість наукової літератури відображає боротьбу СРСР за вплив на підготовку національних кадрів нових держав. Так, у дослідженні О. В. Золоторубова розглядаються проблеми взаємодії СРСР і ЮНЕСКО у підготовці національних кадрів для країн Азії, Африки та Латинської Америки. Співпраці з ЮНЕСКО присвячені роботи Г. В. Уранова, А. Т. Белековой. У роботах Н. А. Цветковой розкрито відмінності в підходах до навчання іноземних громадян в СРСР і США.

Слід відзначити роботи С. Мазовії, що відображають навчання в СРСР студентів Західної Африки, де стикаються інтереси СРСР і західних держав, насамперед, США. Автор вказує на випереджальну активність СРСР, що викликала відповідну реакцію Заходу. Різні аспекти навчання студентів соціалістичних країн, країн Африки, арабського Сходу в СРСР розкрито А. Б. Давідсоном, А. Г. Бобровським, А. Демченко, В. А. Фроловим. Соціокультурні, академічні, побутові аспекти адаптації іноземних студентів вивчали Л. А. Андреева, Т. К. Матуліс, М. Г. Кджанян, І. В. Ширяєва, М. І. Вітковська, І. В. Трошук, Н. А. Жерліцин та інші. Особливості сприйняття російської мови іноземцями аналізували педагоги-методисти С. І. Богданов, Г. І. Рожкова, І. М. Пулькін.

У роботах А. А. Алексеєва, А. К. Селіванова аналізується організація підготовки фахівців з 1940 по 1970 рр. для соціалістичних країн. В. А. Белов розглядає адміністра-

тивно-управлінські основи навчання іноземних громадян у радянських вищих навчальних закладах.

За радянські часи контингент іноземних студентів формувався з трьох складових. У першу чергу, завдяки геополітичному положенню в країні та світі, це представники країн соціалістичного “табору”. Другим великим джерелом іноземних студентів стали країни Азії, Африки та Латинської Америки, де на “хвилі” розпаду колоніальної системи утворювалися нові держави. Співпраця з ними почалася з кінця 1950-х – початку 1960-х років. Третім, нечисленним джерелом були капіталістичні країни [4].

Навчання студентів у вищій школі СРСР здійснювалося на основі міжурядових угод і планів культурного обміну, а також по лінії економічного і науково-технічного співробітництва. Більшою мірою це стосувалося навчання студентів із країн з народною демократією, а з початку 1960-х років і до навчання студентів з країн Азії, Африки та Латинської Америки. З середини 1950-х рр. складається правова модель взаємовідносин СРСР та іноземних держав в академічну співпрацю. Поетапно виробляється типологія і стандарти правового оформлення співпраці. Йде перехід від договорів, маніфестуючих ідеологічну і політичну близькість, до конкретних умов навчання іноземних громадян в СРСР. Ряд аспектів (еквівалентність і взаємне визнання документів про освіту і вчені ступені, періоди та тривалість університетської освіти, академічне визнання університетських кваліфікацій та інше) допрацьовувалося до 1990-х років [2].

Важливим завданням того часу було виховання іноземних студентів друзями СРСР, формування через них “лояльної еліти”, які б виступили провідниками прорадянської орієнтації у своїх державах.

Адаптація іноземних студентів зумовлена не тільки їх соціокультурною, а й етнопсихологічною своєрідністю і стала не тільки актуальною політичною, але й серйозною педагогічною проблемою. Її розв'язок вимагав прийняття політичних рішень, координацію взаємодії структур на вищому рівні.

Більша частина студентів-іноземців навчалася точним наукам, медицині, спеціалізувалися у сфері сільського господарства, де переважала мова формул та технологічних процесів. Серйозною проблемою став загальний рівень підготовки іноземців, який був нижче рівня підготовки радянської середньої школи. Ці проблеми доводилося вирішувати як на підготовчих факультетах, так і безпосередньо в освітньому процесі. Великий інтерес представляє рішення питань про підготовку студентів за “закритими” спеціальностями та кафедр, залежність їх рішення від характеру відносин з тією чи іншою країною (КНР, Албанія та ін.). Особливу складність представляла також організація практики студентів, пов'язана зі специфікою відвідування іноземцями ряду заводів, “закритих” установ [3].

В описуваний період ішов пошук і вироблення форм ідеологічного впливу на іноземців: створювалися спеціальні навчальні курси, які тлумачилися як факультативні, необов'язкові, використовувалися кінолекторії, екскурсії, пов'язані з революційною та партійною тематикою, зустрічі зі старими більшовиками тощо. У ряді випадків студентів-іноземців використовували у контрпропагандистській діяльності західні посольства, їх дії трактували у власних інтересах країн, з яких прибули на навчання студенти, для ідеологізації ситуації радянськими структурами.

Багато урядів зазначали в угодах, що вивчення ідеологічних дисциплін не проводитиметься серед іноземних студентів. Однак деякі студенти, незважаючи на офіційні заборони, все ж відвідували заняття з філософії, історії КПРС та інші.

У Радянському Союзі система підготовки кадрів для зарубіжних країн висвітлювалася в основному упереджено, з утвердженням ідеї, що вона є найкращою у світі, з критикою зарубіжної практики вирішення цього питання. Стереотип поглядів на цю проблему позначається й сьогодні, про що свідчить неуха до вивчення і сприйняття зарубіжного досвіду в справі підготовки іноземних студентів.

Нові підходи до реформування цієї ланки освіти в Україні не повинні спричинити автоматичну відмову від старих, визнаних ефективними методів і форм діяльності. Разом з тим, потрібний всебічний аналіз із погляду ефективності і доцільності їх використання у нових політичних, економічних і соціальних умовах.

Список використаної літератури

1. Андросова Д. Н. Обучение идеологическим дисциплинам иностранных студентов в советских вузах в период "оттепели": проблемы восприятия, организации, содержания / Д. Н. Андросова // Вестник Тверского государственного университета: Научный журнал. – ТГУ, 2011. – №3. – С. 115–123.
2. Безкоровайная Л. С. Портрет образовательного мигранта. Основные аспекты академической, языковой и социокультурной адаптации. Коллективная монография / Л. С. Безкоровайная, Л. Б. Бей, В. Е. Штыленко, Е. Л. Штыленко // Науч. ред. Е. Ю. Кошелевой / Глава 1. 1.2 Высшее образование для англоговорящих студентов в вузах Украины: пути повышения качества обучения. – Томск : МБХ, 2011. – С. 28–41.
3. Курьшева Л. О. О профессиональной подготовке иностранных студентов инженерных специальностей / Л. О. Курьшева, А. И. Громов // XI Всероссийская конференция по проблемам математики, информатики, физики и химии : тезисы докладов. – М. : РУДН, 2004. – С. 128–131.
4. Рибаченко Л. І. Сучасний стан і основні напрямки реформи системи навчання іноземних громадян в навчальних закладах України / Л. І. Рибаченко // Розповсюдження інновацій з економіки сталого розвитку : Зб. матер. міжн. наук.-практ. симпозіуму. – Донецьк, 2001. – С. 174–178.

Андрій Кравченко

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО МАЙБУТНЬОЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У рамках гуманізації національної освіти вищих навчальних закладів психолого-педагогічна підготовка студентів займає одне з провідних місць. Політехнічна освіта формує особистість студента, готує його до життя в сучасному світі, розвиває критичне мислення. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти "глобалізація, зміна технологій, перехід до інформаційного суспільства зумовлюють розвиток людини як головну мету, ставлять перед державою завдання пріоритетності розвитку освіти і науки" [6].

Важливими шляхами реалізації ідей гуманістичної парадигми освіти є впровадження превентивної системи виховання студентів. Як наголошує професор В. М. Оржеховська, превентивний – це творчий трансформований підхід до виховання, спрямований на вирішення мети та завдань превентивної практики, яка в умовах розвитку різних соціальних ситуацій (соціально-педагогічних, психологічних) дещо випередила теорію [5]. Для превентивної педагогіки характерна варіативність методик, створення умов для саморозвитку молоді, свідомого визначення нею своїх можливостей і життєвих цінностей, а також попередження правопорушень і негативних явищ серед студентів. Тому оновленню на засадах превентивного виховання підлягають пріоритети, мета, завдання, зміст, організація і технології підготовки майбутніх фахівців політехнічного вузу.

В Україні ідеї превентивного підходу в освіті, в навчальних закладах різних рівнів акредитації, соціальних службах, громадських організаціях розвивають В. М. Оржеховська, Н. Ю. Максимова, О. І. Пилипенко, В. М. Приходько та ін.

Наприклад, О. І. Пилипенко вважає, що превентивність має бути складовою будь-якої соціально-педагогічної дії, оскільки істотно підсилює позитивний потенціал суб'єктів взаємодії [8].

У своєму дослідженні В. М. Приходько розглядає превентивну діяльність як якісну нову соціально-педагогічну технологію, спрямовану на усунення причин і умов, котрі можуть стимулювати хибні звички, виступати механізмом закріплення девіантної поведінки молоді, їх подолання до того, як вони виявляються у структурі особистості та поведінки [9].

Значний внесок у розробку теорії виховання студентів зроблено сучасними вітчизняними психологами (Г. О. Балл, Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, В. В. Рибалка, В. А. Се-